

Ett bolag med säte i Norge har väckt talan i Arbetsdomstolen mot en arbetstagarorganisation med säte i Norge. Fråga om Arbetsdomstolen är behörig att pröva målet. Arbetsdomstolen har funnit att svensk domsrätt varken följer av artikel 23, 5.1 eller 5.5 i Luganokonventionen eller någon annan artikel i konventionen, varför talan avvisats.

Postadress
Box 2018
103 11 STOCKHOLM
Besöksadress
Stora Nygatan 2 A och B

Telefon
08-617 66 00
Telefax
08-617 66 15
kansliet@arbetsdomstolen.se
www.arbetsdomstolen.se

Expeditionstid
Måndag-fredag
09.00-12.00
13.00-15.00

ARBETSDOMSTOLENBESLUT
2014-11-05
StockholmBeslut nr 76/14
Mål nr A 1/14**KÄRANDE**

Norwegian Air Norway AS, P.O. Box 115, 1330 Fornebu, Norge
Ombud: advokaterna Stefan Wendén och Ebba Walberg Snygg, Moll Wendén
Advokatbyrå AB, Stortorget 8, 211 34 Malmö

SVARANDE

Norwegian Pilot Union, P.O. Box 115, 1330 Fornebu, Norge
Ombud: advokaten Johan Karlman, Hellström advokatbyrå KB, Box 7305,
103 90 Stockholm

SAKEN

fastställsetalan; nu fråga om Arbetsdomstolen är behörig domstol

Bakgrund

Norwegian Air Norway AS (NAN) är ett helägt dotterbolag till Norwegian Air Shuttle AS (NAS). NAN och NAS är aktiebolag med säte i Norge. NAN har en i Sverige registrerad filial med säte i Stockholms län, med registreringsdatum den 9 januari 2014.

Norwegian Pilot Union (NPU) är en norsk arbetstagarorganisation för piloter anställda i Norwegiankoncernen, med bas i Norge, Sverige och Danmark. NPU ingår i fackförbundet Parat som i sin tur ingår i centralorganisationen Yrkesorganisasjonens Sentralförbund (YS).

Mellan Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)/NHO Luftfart och NAS på ena sidan och YS/Parat och Norwegian Air Shuttle Flygerforening (NPF) på andra sidan gällde för perioden den 1 april 2012–30 september 2013 ett kollektivavtal (pilotavtalet). I avtalet anges att det gäller för piloter anställda hos NAS med bas i Norge, Danmark och Sverige. I avtalet anges också att som en del i avtalet ingår det vid var tid gällande Hovedavtalet mellan NHO och YS (norska huvudavtalet) samt att norsk arbetsrätt och norsk domsrätt gäller. Till avtalet finns tillägg som bland annat reglerar särskilda villkor för piloter med bas i Sverige och Danmark. Pilotavtalet sades upp för omförhandling av YS/Parat under sommaren 2013. Efter varsel om strejk inleddes ett medlingsförfarande som pågick den 1–4 november 2013.

Inom NAS diskuterades en omstrukturering och bolaget hade planer på att överföra piloter med bas i Sverige och Danmark till nationella bolag i respektive land. Vid ett diskussions- och informationsmöte i september 2013 informerades NPU om den planerade omstruktureringen. NPU motsatte sig förslaget. NAS beslutade, i oktober 2013, att överlåta delar av sin verksamhet till NAN, med verkan från och med den 2 november 2013. Från och med den

tidpunkten övergick samtliga piloter från att vara anställda hos moderbolaget till att vara anställda hos NAN.

Medlingsförfarandet resulterade i en överenskommelse om ändringar i pilotavtalet (novemberöverenskommelsen). Avtalsparterna kom överens om att pilotavtalet fortsättningsvis skulle gälla enbart för piloter anställda hos NAN med bas i Norge och att de särskilda bilagorna avseende villkor för piloter med bas i Sverige och Danmark skulle utgå ur avtalet samt att separata kollektivavtal skulle ingås avseende dessa piloter. Angående ”kollektivavtal for Sverige” anges i överenskommelsen följande.

NAN og NPU skal inngå en separat kollektivavtale for alle piloter ansatt i NAN med base i Sverige. Denne avtalen tilsvare kollektivavtalen for Norge och produksjonsbilaget for Sverige med endringer etter gjeldende svensk rett. Avtalen skal inngås innen 15.11.13.

NAN och NPU är överens om att de därefter ingick ett kollektivavtal för piloter med bas i Sverige (av parterna benämnt som det ofullständiga svenska kollektivavtalet). I avtalet anges att avtalet gäller för perioden den 4 november 2013–31 oktober 2014.

Parterna är oense om vad novemberöverenskommelsen närmare innebär, nämligen i frågorna om svensk domsrätt ska gälla för kollektivavtalet avseende piloter med bas i Sverige, om svensk rätt ska tillämpas på avtalet och om det norska huvudavtalet ska vara en del av kollektivavtalet eller inte. Parternas oenighet finns dokumenterat i ett protokoll (protokollet över oenigheten).

NAN och NPU är alltså överens om att de ingått ett kollektivavtal för piloter med bas i Sverige. Parterna har benämnt det avtalet som det svenska kollektivavtalet. De är eniga om att det svenska kollektivavtalet består av tre delar, nämligen novemberöverenskommelsen, protokollet över oenigheten och det ofullständiga svenska kollektivavtalet samt att fredsplikt råder mellan parterna.

NPU har, efter att NAN väckt nu aktuell talan i Arbetsdomstolen, väckt talan i den norska Arbeidsretten mot NAN med yrkande bland annat om att domstolen ska fastställa att för pilotavtalet mellan NAN och NPU för dem med bas i Sverige gäller norsk rätt och norsk domsrätt. Målet är vilandeförklarat i avvaktan på Arbetsdomstolens ställningstagande i domsrätsfrågan i förevarande mål.

Yrkanden m.m.

NAN har, efter att talan justerats, yrkat att Arbetsdomstolen ska fastställa – att huvudavtalet inte utgör en del av det svenska kollektivavtalet eller av det ofullständiga svenska kollektivavtalet när detta görs fullständigt, och – att parterna avtalat om dels att svensk rätt uteslutande ska tillämpas vid tolkning och tillämpning av det svenska kollektivavtalet och det ofullständiga svenska kollektivavtalet när detta görs fullständigt, dels att svensk domstol ska vara exklusivt behörig att avgöra tvister i anledning av det svenska

kollektivavtalet och det ofullständiga svenska kollektivavtalet när detta görs fullständigt.

NAN har alternativt yrkat att Arbetsdomstolen ska fastställa dels att svensk rätt ska gälla vid tolkning och tillämpning av det svenska kollektivavtalet och det ofullständiga kollektivavtalet när detta görs fullständigt, dels att svensk domstol är behörig att avgöra tvister i anledning av det svenska kollektivavtalet och det ofullständiga svenska kollektivavtalet när detta görs fullständigt.

NPU har yrkat att Arbetsdomstolen ska avvisa käromålet då svensk domstol, enligt NPU, inte är behörig att pröva målet. Om talan inte avvisas har NPU bestritt käromålet.

NAN har bestritt avvisningsyrkandet.

NPU har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Arbetsdomstolen behandlar i detta beslut frågan om Arbetsdomstolen är behörig att pröva målet.

Till utveckling av talan har parterna anfört i huvudsak följande.

NAN

Avtal om svensk domsrätt

Svensk domsrätt och lagval följer av det svenska kollektivavtalets tillämpningsområde.

Uttrycklig reglering om behörig domstol och tillämplig lag utelämnas regelmässigt i nationella kollektivavtal, just eftersom avtalet anses knutet till det aktuella landet. Domsrätten följer av avtalets territoriella tillämpningsområde. I och med att separata avtal skulle träffas, vart och ett begränsat till ett land – Norge, Sverige respektive Danmark – förutsattes, i enlighet med praxis och gällande ordning på marknaden liksom mot bakgrund av parternas diskussioner i samband med omstruktureringen och förhandlingarna parterna emellan, att avtalen skulle vara knutna till respektive lands rättssystem och domstolar. Någon uttrycklig reglering av domsrätt behövdes alltså inte längre i de separata kollektivavtalen avseende de tre länderna.

Anställningarna för piloterna med bas i Sverige är, genom de enskilda anställningsavtalen och det svenska kollektivavtalet, i alla materiella avseenden reglerade av svensk rätt. Det ligger därmed i sakens natur att svensk domsrätt ska gälla. Det svenska kollektivavtalet är i alla praktiska avseenden knutet till Sverige, den svenska arbetsmarknaden och svenska förhållanden.

Kollektivavtalet för piloter med bas i Norge (det norska kollektivavtalet) innehåller inte längre någon uttrycklig reglering om norsk domsrätt. Parterna är emellertid överens om att det avtalet innefattar en överenskommelse om

norsk domsrätt och om norskt lagval. Novemberöverenskommelsen om att det svenska kollektivavtalet ska motsvara det norska kollektivavtalet innebär, tvärtemot vad NPU gör gällande, att parterna bekräftat att svensk domsrätt ska gälla för det svenska kollektivavtalet. Eftersom det svenska kollektivavtalet inte funnits tidigare kan norsk rätt inte ”fortsatt gälla” för det avtalet, som NPU påstår. Hänvisningen i novemberöverenskommelsen till det norska kollektivavtalet avser det nya norska kollektivavtalet och inte det avtal som upphört att gälla.

Det var således en underförstådd självklarhet att parterna kom överens om att det svenska kollektivavtalet skulle vara underkastat svensk domsrätt och svensk rätt. Någon uttrycklig föreskrift därom var, liksom för det norska kollektivavtalet, inte nödvändig.

Vid medlingen fastställdes att avsikten var att upprätta ett svenskt kollektivavtal i betydelsen att avtalet uteslutande ska tolkas och tillämpas i enlighet med svensk rätt, inte bara i enlighet med sådan svensk rätt som är tvingande. Att svensk domsrätt gäller, och att även svensk rätt gäller för tolkning och tillämpning av avtalet, framgår av novemberöverenskommelsen i dess helhet.

I skrivningarna i novemberöverenskommelsen om avtalet för Sverige anges generellt att ”svensk gällande rätt” ska gälla för avtalet. Detta måste innebära svensk gällande rätt i sin helhet – oavsett om den är tvingande eller inte. Detta måste i sin tur innebära att norsk rätt inte ska gälla för det svenska kollektivavtalet, att norsk domsrätt inte ska gälla och att det norska huvudavtalet – som medför en förhandlingsordning enligt norsk rätt – inte kan utgöra en del av det svenska kollektivavtalet. I och med att parterna kommit överens om en uppdelning av pilotavtalet i tre separata avtal och att det svenska kollektivavtalet skulle anpassas efter gällande svensk rätt har parterna också kommit överens om att det svenska kollektivavtalet ska vara underkastat svensk domsrätt.

När det i novemberöverenskommelsen anges att ”er parterna eniga om” syftar det på NAN och NPU som inte är parter i överenskommelsen, men som genom sin närvaro bekräftat enighet dem emellan.

Domsrättsfrågan är i enlighet med handelsbruk och sedvänja reglerad just genom avsaknaden av uttrycklig reglering och/eller genom det svenska kollektivavtalets territoriella begränsning genom överenskommelsen om att ingå ett separat avtal för piloter med bas i Sverige. Formkravet enligt artikel 23 i Luganokonventionen är därmed uppfyllt.

Uppfyllelseorten

För det fall parterna inte skulle anses ha avtalat om svensk domsrätt, föreligger svensk domsrätt enligt artikel 5.1 i Luganokonventionen.

Huvudförpliktelsen av de förpliktelser som NAN:s talan avser är parternas ömsesidiga skyldighet att i händelse av tvist väcka talan vid svensk domstol samt att vid tolkning och tillämpning av avtalet tillämpa svensk rätt. Som angetts ovan är det svenska kollektivavtalet territoriellt begränsat till att gälla Sverige. Uppfyllelseorten för avtalsförpliktelserna är således reglerad i kollektivavtalet och utgörs av NAN:s bas i Sverige (Arlanda).

Även om parterna inte skulle anses ha avtalat om uppfyllelseort för den relevanta förpliktelsen är uppfyllelseorten Arlanda, Sverige. Huvudförpliktelsen av de förpliktelser som talan avser måste således anses vara parternas ömsesidiga skyldighet att i händelse av tvist väcka talan vid svensk domstol liksom att vid tolkning och tillämpning av avtalet tillämpa svensk rätt.

Uppfyllelseorten för avtalsförpliktelserna och den förpliktelse som talan avser är således Sverige. NPU:s påstående att den relevanta förpliktelsen utgör den ömsesidiga bundenheten i sig till det avtalsinnehåll som görs gällande och att denna inte kan anses hänförlig till viss ort är alltså felaktigt.

Att talan gäller fastställelse innebär inte att den inte avser en förpliktelse i konventionens mening eller att uppfyllelseorten inte kan fastställas. Det faktum att NAN inte gjort gällande att NPU brustit i uppfyllelse av någon förpliktelse hindrar inte en tillämpning av artikel 5.1. Om den förpliktelse som talan avser är just förpliktelsen om att väcka talan i enlighet med avtal om domsrätt är det rimligt att den eller de domstolar som avtalet avser finns behöriga.

Etablering i Sverige

NPU är etablerad vid basen i Sverige i den mening som avses i artikel 5.5 i Luganokonventionen och den aktuella tvisten hänför sig till verksamhet vid denna etablering. Även om parterna inte kan anses ha avtalat om svensk domsrätt eller uppfyllelseorten inte kan anses vara Arlanda, är Arbetsdomstolen alltså behörig att ta upp målet enligt artikel 5.5 i Luganokonventionen.

Att NPU saknar kontorsorganisation i Sverige förändrar inte saken eftersom NPU inte heller i Norge har någon egen kontorsorganisation. NPU:s verksamhet sköts av förtroendevalda medlemmar. Att de förtroendevalda i dag utgörs av medlemmar med bas i Norge innebär dock inte att NPU inte bedriver verksamhet i Sverige.

NPU

Svensk domsrätt saknas

NPU är en norsk arbetstagarorganisation för av Norwegiankoncernen anställda piloter. NPU har sitt säte i Norge och utgör en del av den norska centrala arbetstagarorganisationen YS. NPU saknar kontorsorganisation och verksamhet i övrigt i Sverige.

NPU har alltså hemvist i Norge och enligt artikel 2 i Luganokonventionen ska svaranden stämmas in i det land svaranden har sitt hemvist.

Något avtal om svensk domsrätt föreligger inte. Svensk domsrätt följer inte heller av artikel 5 i Luganokonventionen.

Slutsatsen av det anförda är att det inte föreligger svensk domsrätt. Talan ska alltså avvisas.

Inget avtal om svensk domsrätt

Parterna har inte träffat avtal om svensk domsrätt, utan avtal om norsk domsrätt.

En uttrycklig och otvetydig skriftlig reglering om norsk domsrätt fanns i pilotavtalet som gällde till hösten 2013. Det är inte möjligt att ur novemberöverenskommelsen utläsa en partsavsikt att förändra domsrätten. NPU har heller aldrig haft en sådan avsikt. Parterna har tvärtom, genom att i novemberöverenskommelsen bestämma att kollektivavtalet avseende piloter med bas i Sverige skulle motsvara det norska kollektivavtalet, bekräftat att norsk domsrätt fortsatt ska gälla.

Bakgrunden till regleringen om norsk domsrätt var att parterna, när pilotavtalet ingicks år 2007, var överens om att norsk domsrätt och norsk rätt skulle gälla oavsett i vilket land piloterna skulle vara placerade. Detta var alltså utgångspunkten vid omförhandlingarna hösten 2013. Frågan om domsrätt berördes inte under förhandlingarna eller medlingsförfarandet. Parterna enades om en formulering – avtalen tillsvare kollektivavtalen for Norge – som hänvisar till ett avtal för vilket det är ostridigt att norsk domsrätt ska gälla. Skriftlighetskravet är därmed uppfyllt.

Syftet med formkravet i artikel 23 i Luganokonventionen är att undvika att en prorogationsklausul obemärkt förs in i ett avtal. Det måste otvetydigt framgå att en klausul avser val av domstol eller domstolsland. Texten i novemberöverenskommelsen ger på intet sätt stöd för att parterna avtalat om svensk domsrätt. Skriftlighetskravet, att parterna avtalat om svensk domsrätt, är inte uppfyllt.

Därtill kommer att norsk domsrätt utgör praxis och bruk mellan NPU och arbetsgivarsidan. Samtliga tidigare tvister mellan parterna har avgjorts av norsk domstol.

Uppfyllelseort saknas

NAN har över huvud taget inte gjort gällande att NPU brustit i uppfyllelse av någon förpliktelse. Käromålet avser således inte någon förpliktelse i den mening som avses i artikel 5.1 i Luganokonventionen.

Med hänsyn till hur käromålet är utformat, dvs. en fastställsetalan avseende villkor i kollektivavtal, kan den relevanta förpliktelsen inte anses bestå av något annat än bundenheten i sig till det avtalsinnehåll som görs gällande. Att avtalsbundenheten i sig är den relevanta förpliktelsen följer av kollektivavtalets karaktär.

Vare sig kollektivavtalets huvudförpliktelse eller de specifika förpliktelser som är föremål för NAN:s talan kan anses vara hänförliga till en bestämd ort. En annan sak är att huvudförpliktelsen i de individuella anställningsavtalen för arbetstagarna är att utföra arbete på viss ort, men denna förpliktelse får inte till följd att kollektivavtalet ska anses knutet till den ort där arbetsprestationerna ska uppfyllas.

Även om käromålet skulle anses vara en förpliktelse, i vars uppfyllelse NPU brustit, kan den avsedda förpliktelsen inte anses utgöra en primär huvudförpliktelse. De av NAN påstådda avtalsvillkoren – parternas ömsesidiga skyldighet att i händelse av tvist väcka talan vid svensk domstol liksom att vid tolkning och tillämpning av avtalet tillämpa svensk rätt – utgör inte primära avtalsförpliktelser eftersom de aktualiseras enbart om tvist och behov av utfyllnad av avtalet uppstår. Det är huvudförpliktelsen i avtalet och inte huvudförpliktelsen av de förpliktelser som käromålet avser som ska vara avgörande.

En tillämpning av NAN:s resonemang skulle få till följd att en talan innefattande ett påstående om att ett visst forum är avtalat forum omedelbart skulle grunda behörighet för det forum som är föremål för påståendet.

Ingen etablering i Sverige

NPU saknar etablering i Sverige. NPU har varken kontor i Sverige eller förtroendevalda bland medlemmarna som har bas i Sverige. Även om NPU skulle anses ha etablering i Sverige har denna etablering inte någon självständig ställning.

Tvisten kan dessutom inte anses hänföra sig till NPU:s påstådda verksamhet i Sverige.

Skäl

Tvisten och tillämplig reglering

Frågan är om Arbetsdomstolen är behörig domstol att pröva målet.

Den 30 oktober 2007 ingick bland annat EU och Norge konventionen om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Luganokonventionen). Konventionen har ersatt 1988 års Luganokonvention och är till alla delar bindande och direkt tillämplig i Sverige (se artikel 216.2 fördraget om Europiska unionens funktionssätt och prop. 2008/09:205 s. 31 f.). Luganokonventionen är i huvudsak likalydande med den s.k. Bryssel I-förordningen, rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område. EU-domstolens avgöranden avseende förordningen, liksom den tidigare gällande Brysselkonventionen, ska beaktas vid tolkningen av Luganokonventionen (se NJA 2009 s. 519).

NPU har uppgett att organisationen har säte i Norge. NAN har inte invänt mot detta. Arbetsdomstolen utgår därför från att NPU enligt artikel 60 i Luganokonventionen har hemvist i Norge. Att NPU har hemvist i Norge innebär att Luganokonventionen är tillämplig i målet.

Enligt artikel 2.1 i Luganokonventionen ska, som huvudregel, talan mot den som har hemvist i någon av konventionsstaterna väckas vid domstol i den staten. Såväl Sverige som Norge är konventionsstater (se artikel 1.3).

Eftersom NPU har hemvist i Norge får talan väckas vid domstol i Sverige bara med stöd av någon av bestämmelserna i artikel 5–24, se artikel 3.1. Om svensk domstol inte är behörig att pröva tvisten enligt någon av dessa bestämmelser ska talan avvisas.

NAN har för det första gjort gällande att mellan parterna föreligger avtal om svensk domsrätt och att Arbetsdomstolen därför är behörig att pröva tvisten enligt artikel 23. NAN har för det andra gjort gällande att uppfyllelseorten för avtalet är Sverige och att Arbetsdomstolen därför är behörig att pröva tvisten enligt artikel 5.1. NAN har slutligen gjort gällande att NPU är etablerad i Sverige och att Arbetsdomstolen därför är behörig att pröva tvisten enligt artikel 5.5.

NPU har bestritt att Arbetsdomstolen är behörig att pröva tvisten enligt någon av de av NAN åberopade bestämmelserna.

Är Arbetsdomstolen behörig domstol enligt artikel 23?

Av artikel 23 i Luganokonventionen framgår att parterna kan träffa avtal om domsrätt, ett s.k. prorogationsavtal. Båda parterna har gjort gällande att de träffat avtal om domsrätt, men har olika ståndpunkter i frågan om de avtalat om svensk eller norsk domsrätt.

NAN har hävdat att parterna avtalat om svensk domsrätt och anfört att parternas avsikt varit att svensk domsrätt ska gälla för det svenska kollektivavtalet. Enligt NAN har detta kommit till uttryck i novemberöverenskommelsen och följer av det svenska kollektivavtalets territoriella begränsning.

Enligt NPU diskuterade parterna inte frågan om domsrätt vid medlingsförfarandet inför att novemberöverenskommelsen träffades. Det innebär enligt NPU att ingen ändring är åsyftad mellan parterna jämfört med det pilotavtal som gällde till hösten 2013, enligt vilket norsk domsrätt var avtalad, och att norsk domsrätt därmed är avtalad även fortsättningsvis, också för det svenska kollektivavtalet. NPU har anfört att skriftlighetskravet är uppfyllt genom att parterna enades om formuleringen att ”avtalen tilsvare kollektivavtalen for Norge”, enligt vilket avtal det är ostridigt att norsk domsrätt ska gälla.

Arbetsdomstolen gör följande överväganden.

Ett av fastställelseyrkandena avser att Arbetsdomstolen ska fastställa att parterna avtalat att svensk domstol ska vara exklusivt behörig att avgöra tvister i anledning av det svenska kollektivavtalet. NPU har bestritt yrkandet och anfört att parterna avtalat om norsk domsrätt. Parterna har framfört olika argument för sin respektive ståndpunkt om vad som avtalats eller får anses avtalat dem emellan i domsrätsfrågan.

Enligt artikel 23.1.a) i Luganokonventionen ska ett avtal om domsrätt vara antingen skriftligt eller muntligt och skriftligen bekräftat.

EU-domstolen har angett att med tanke på de konsekvenser som ett avtal om behörig domstol kan få för parternas ställning i en rättegång, så ska domstolen där talan väckts i första hand pröva om den klausul som grundar dess behörighet har varit föremål för parternas samstämmiga vilja, vilken ska ha kommit till uttryck klart och tydligt (se dom *Estasis Salotti*, 24/76, EU:C:1976:177 och t.ex. dom *Coreck*, C-387/98, EU:C:2000:606).

Oavsett vad en avtalstolkning av det svenska kollektivavtalet skulle ge för resultat i domsrätsfrågan är det enligt Arbetsdomstolens mening inte visat att det mellan parterna finns något sådant skriftligt avtal om domsrätt på sätt som avses i Luganokonventionen. Parterna är nämligen överens om att det inte finns någon uttrycklig skriftlig bestämmelse vari anges att svensk domstol är behörig domstol, dvs. vare sig i novemberöverenskommelsen, i protokollet över oenigheten eller i det ofullständiga svenska kollektivavtalet.

Enligt Arbetsdomstolens mening kan inte formuleringen i novemberöverenskommelsen om att det svenska kollektivavtalet ”tilsvare kollektivavtalen for Norge og produksjonsbilaget for Sverige med endringer etter gjeldende svensk rett” anses medföra att parterna har träffat ett skriftligt avtal om vare sig svensk domsrätt eller norsk domsrätt på sätt som krävs enligt Luganokonventionen.

Arbetsdomstolen finner alltså att Luganokonventionens krav på skriftligt avtal om domsrätt inte är uppfyllt.

Enligt artikel 23.1.b) kan ett prorogationsavtal också vara i en form som överensstämmer med praxis som parterna har utbildat mellan sig. NPU har anfört att den praxis som finns mellan NPU och arbetsgivarsidan är en tillämpning av norsk domsrätt.

Enligt Arbetsdomstolens mening framgår det inte av materialet i målet att det finns någon praxis mellan NAN och NPU om svensk domsrätt.

NAN har anfört att formkravet i artikel 23.1.c) är uppfyllt eftersom domsrättsfrågan, enligt NAN, i enlighet med handelsbruk och sedvänja är reglerad just genom avsaknaden av uttrycklig reglering eller genom det svenska kollektivavtalets territoriella begränsning genom överenskommelsen om att ingå ett separat avtal för piloter med bas i Sverige.

Arbetsdomstolen gör bedömningen att artikel 23.1.c) inte är tillämplig redan av det skälet att kollektivavtalet inte kan anses gälla internationell handel i den mening som avses i bestämmelsen. Typiskt sett rör det sig om avtal mellan företag med hemvist i olika länder och/eller som avser gränsöverskridande varuleveranser eller tjänsteprestationer (se Lennart Pålsson Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Luganokonventionerna s. 223).

Arbetsdomstolens sammanfattande bedömning är alltså att Luganokonventionens krav på avtal om domsrätt inte är uppfyllt.

Är Arbetsdomstolen behörig domstol enligt artikel 5.1?

I artikel 5.1 anges att om talan avser avtal kan talan väckas vid domstolen i uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser.

Begreppet avtal ska enligt EU-domstolen tolkas autonomt utifrån konventionens syfte och system, och oberoende av hur uttrycket tolkas i nationell rätt, se t.ex. dom *Peters*, 34/82, EU:C:1983:87. Bestämmelsen omfattar rättsliga förpliktelser som en part frivilligt har åtagit sig gentemot en annan person och förutsätter att karendens talan grundas på denna förpliktelse, se t.ex. dom *Engler*, C-27/02, EU:C:2005:33. Se även NJA 1997 s. 415 och NJA 2009 s. 519.

Parterna i målet är överens om att de är parter i det svenska kollektivavtalet och bundna av avtalet. Talan i målet avser i första hand tolkning av det avtalet och vad parterna avtalat i frågorna om domsrätt, lagval och det norska huvudavtalet. Enligt Arbetsdomstolens mening avser talan därmed ett avtal på sätt som avses i artikel 5 i Luganokonventionen. Ett kollektivavtal som ingåtts mellan en arbetsgivarorganisation eller en arbetsgivare och en arbetstagarorganisation är ett avtal på privaträttens område.

Frågan är då om Sverige utgör uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser.

Av artikel 5.1.b) framgår att uppfyllelseorten vid försäljning av varor respektive vid utförande av tjänster bestäms av den för avtalstypen karaktäristiska förpliktelsen, dvs. orten där varan har eller skulle ha levererats respektive tjänsten har eller skulle ha utförts. Detta gäller oavsett om tvisten avser just denna förpliktelse eller någon annan förpliktelse enligt avtalet. För andra av-

talstyper än köp av varor och avtal om utförande av tjänster, bestäms inte uppfyllelseorten av den karaktäristiska förpliktelsen för den avtalstyp som är i fråga, utan av den avtalsenliga förpliktelse som ligger till grund för själva talan, se artikel 5.1.a) och 5.1.c) och t.ex. dom *De Bloos*, C-14/76, EU:C:1976:134.

Med uttrycket förpliktelse avses alltså den förpliktelse som ligger till grund för käromålet, dvs. den förpliktelse i vars uppfyllelse svaranden påstås ha brutit och därigenom gett upphov till kärandens anspråk (se NJA 1999 s. 673 och Pålsson, a.a. s. 114 f. med hänvisningar).

Arbetsdomstolen kan konstatera att det svenska kollektivavtalet varken avser försäljning av varor eller utförande av tjänster, varför bedömningen ska ske med tillämpning artikel 5.1.a).

NPU har i första hand invänt att NAN inte har påstått att NPU brutit i någon avtalad förpliktelse och att bestämmelsen redan med anledning härav inte är tillämplig.

Enligt Arbetsdomstolens mening står det klart att tillämpningen av artikel 5.1 i Luganokonventionen inte förutsätter att svaranden redan brutit mot någon avtalsförpliktelse, utan att även en fastställsetalan avseende en avtalsförpliktelse kan prövas med stöd av bestämmelsen (se t.ex. Magnus & Mankowski, *Brussels I Regulation*, 2. uppl. Sellier München, 2012, s. 197 f.).

NPU har vid denna bedömning gjort gällande att den relevanta förpliktelsen för NAN:s talan i målet är bundenheten i sig till det avtalsinnehåll som NAN gör gällande och att varken kollektivavtalets huvudförpliktelse eller de specifika förpliktelser som är föremål för NAN:s talan kan anses vara hänförliga till en bestämd ort. Enligt NAN är, på andra sidan, den relevanta förpliktelsen parternas ömsesidiga skyldighet att i händelse av tvist väcka talan vid svensk domstol samt att vid tolkning och tillämpning av avtalet tillämpa svensk rätt. NAN har också anfört att den plats där arbetet ska utföras, Arlanda, måste anses vara uppfyllelseorten för förpliktelsen. NAN har gjort gällande att uppfyllelseorten därmed är reglerad i kollektivavtalet.

Vid bedömning av vad som utgör uppfyllelseorten har i praxis beaktats att syftet med konventionen är dels att göra det möjligt för svaranden att förutse vid vilka domstolar – utöver domstolarna i hemviststaten – som talan kan väckas mot denne, dels att i möjligaste mån undvika att flera domstolar är behöriga att pröva tvister om samma avtal. EU-domstolen har i dom *Besix*, C-256/00, EU:C:2002:99 uttalat bland annat att regeln om uppfyllelseorten som forum inte kan tillämpas för det fall det inte går att bestämma uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser då den tvistiga avtalsförpliktelsen avser ett åtagande att avstå från visst handlande utan geografisk begränsning.

Enligt Arbetsdomstolens mening ligger det närmast till hands att anse att NAN:s talan, dvs. om parterna avtalat om svensk domsrätt, svenskt lagval och om det norska huvudavtalet är en del av det svenska kollektivavtalet, inte avser förpliktelser som ska fullgöras på någon särskild plats. Frågan om

svensk rätt ska tillämpas på avtalet har betydelse för tolkning av avtalets olika förpliktelser, men är inte kopplat till någon fullgörelse. Förpliktelsen att avstå från att inte hävda eller tillämpa det norska huvudavtalet är en negativ förpliktelse som inte heller anses ha en geografisk begränsning. Även ett avtal om svensk domsrätt kan uppfattas som en negativ förpliktelse. Någon skyldighet att väcka talan i Sverige föreligger inte enligt ett sådant avtal. Däremot skulle avtalet innebära att parterna förbundit sig att inte väcka talan i något annat land än Sverige. Inte heller detta åtagande kan sägas ha någon uppfyllelseort. Bedömningen leder sammantaget till att artikel 5.1.a) alltså inte är tillämplig.

Även om Arbetsdomstolen skulle godta NAN:s ståndpunkt om att den relevanta förpliktelsen, i domsrätsfrågan, är parternas ömsesidiga skyldighet att i händelse av tvist väcka talan vid svensk domstol medför detta inte, enligt Arbetsdomstolens mening, att bestämmelsen i fråga är tillämplig.

EU-domstolen har i dom *MSG*, C-106/95, EU:C:1997:70 uttalat att Brysselkonventionen ska tolkas så, att ett muntligt avtal om uppfyllelseort som inte avser att bestämma den ort på vilken gäldenären faktiskt ska uppfylla sin del av avtalet, utan endast avser att fastställa en ort för behörigt forum, inte omfattas av konventionens bestämmelse om uppfyllelseort utan av konventionens bestämmelse om prorogationsavtal och att ett sådant avtal om uppfyllelseort därför är giltigt endast om det uppfyller formkraven för prorogationsavtal. Enligt Arbetsdomstolens mening bör motsvarande bedömning göras i aktuellt fall.

Arbetsdomstolen har gjort bedömningen att det inte är visat att parterna avtalat om svensk domsrätt på sätt som krävs enligt formkraven i artikel 23. Regleringen i artikel 5.1 kan, enligt Arbetsdomstolens mening, i det läget inte bli tillämplig, med hänvisning till just påståendet att parterna avtalat om viss domsrätt och att det är uppfyllelseorten. Det skulle innebära ett kringgående av de formkrav som ställs upp i artikel 23.

Arbetsdomstolens sammanfattande bedömning är att svensk domsrätt inte följer av artikel 5.1 i Luganokonventionen.

Är Arbetsdomstolen behörig domstol enligt artikel 5.5?

Enligt artikel 5.5 i Luganokonventionen kan talan i fråga om tvist som hänförs sig till verksamheten vid en filial, agentur eller annan etablering väckas vid domstolen i den ort där etableringen är belägen.

EU-domstolen har i dom *Somafer*, 33/78, EU:C:1978:205, uttalat att med begreppet ”filial, agentur eller liknande” i Brysselkonventionen avses ett verksamhetscentrum som varaktigt framträder som representant för ett företag till vilket det hör, har en affärsledning och är materiellt så utrustat att det kan förhandla med tredje man på så sätt att denne – trots att han vet att det eventuellt uppkommer ett rättsförhållande med det företag till vilket centrumet hör och som har sitt säte i utlandet – inte behöver vända sig direkt till detta före-

tag utan kan ingå avtal på platsen för det verksamhetscentrum som representerar företaget.

NAN har gjort gällande att NPU är etablerat i Sverige, vilket NPU bestritt. Arbetsdomstolens bedömning är att det inte är visat att NPU har någon sådan etablering, på sätt som avses i Luganokonventionen, i Sverige.

Arbetsdomstolens slutsats är att svensk domsrätt inte heller följer av artikel 5.5 i Luganokonventionen.

Sammanfattande slutsatser

Arbetsdomstolen har funnit att svensk domsrätt varken följer av artikel 23, 5.1 eller 5.5 i Luganokonventionen. Arbetsdomstolen gör bedömningen att svensk domsrätt inte heller följer av någon annan artikel i konventionen.

I artikel 2 anges att om inte annat föreskrivs i konventionen, ska talan mot den som har hemvist i en konventionsstat väckas vid domstol i den staten, oberoende av i vilken stat han eller hon är medborgare. NPU har inte hemvist i Sverige utan i Norge. NAN:s talan mot NPU ska således avvisas av det skälet att svensk domstol saknar behörighet att pröva NAN:s yrkanden.

Enligt Arbetsdomstolens mening är det inte för att avgöra tvisten nödvändigt att inhämta förhandsavgörande från EU-domstolen (jfr prop. 2008/09:2005 s. 29 f.).

Rättegångskostnader

Av 18 kap. 5 § första stycket rättegångsbalken framgår att om parts talan avvisas anses parten som tappande. NAN är alltså tappande part och ska därmed enligt 18 kap. 1 § rättegångsbalken ersätta NPU för dess rättegångskostnader. Enligt 18 kap. 8 § rättegångsbalken ska ersättning för rättegångskostnad fullt motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt.

NPU har yrkat ersättning med 586 078 kr inklusive mervärdesskatt, varav 577 500 kr avseende ombudsarvode och 8 578 kr avseende utlägg. NAN har inte vitsordat något belopp som skäligt i och för sig.

Arbetsdomstolen finner att NPU, med hänsyn till omfattningen av den fråga som domstolen har haft pröva, får anses skäligen tillgodosedd med 375 000 kr inklusive mervärdesskatt avseende ombudsarvode. Yrkad ersättning för utlägg avseende resa får anses skälig.

Arbetsdomstolens ställningstagande

1. Arbetsdomstolen avvisar den av Norwegian Air Norway AS förda talan.
2. Norwegian Air Norway AS förpliktas ersätta Norwegian Pilot Union för rättegångskostnader med 383 578 kr, varav 375 000 kr avseende ombudsarvode, med ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut till dess betalning sker.

Ledamöter: Cathrine Lilja Hansson, referent, Jonas Malmberg och Lotta Bodelius. Enhälligt.

Rättssekreterare: Lotta Bodelius